

Hankkijan liiketoiminnasta 60-luvulla

Rotary esitelmä Kanta-Hollolan rotaryklubi 6. 4. 2016
Matti Keski-Mattila

Kun suunnittelin rotary esitelmää, klubin presidentti ehdotti, että kertoisin Hankkijan liiketoiminnasta ja nousun aikakaudesta. Nopeasti totesin, sen niin laajaksi kertomukseksi, että oli pakko rajata jollakin tavalla. Lopulta päädyin tapahtumiin 60-luvulla, koska silloin oli selvästi irtauduttu sota-ajasta ja Suomikin pääsi kehitykseen mukaan. Monet asiat alkoivat nopeasti muuttua. Kerron muutoksista sekä hiukan niiden yhteiskunnallisistakin taustoista. Tapahtumat eivät ole irrallisia. Historia on jatkumo, jostakin seuraa aina jotakin.

Ennen kuin mennään 60-lukuun on oikeastaan pakko aloittaa edelliseltä vuosikymmeneltä, jolloin Suomessa sodan peikot olivat hiljalleen väistyneet ja alkoi tulla tilaa vapaammalle kehitykselle. Sotakorvaukset saatiin maksetuksi olympiavuonna 1952. Helsingin kisojen myötä osoitettiin maailmalle, että Suomi on itsenäinen valtakunta ja nousemassa jaloilleen: Kruununa tälle alkavalle kehitykselle Armi Kuuselan valinta Miss Universumiksi.

50-luku oli vielä lihasvoimalla tehdyn työn aikakautta. Hevoset olivat vetovoimana pelloilla ja metsissä. Pokasaha oli valttia metsänkaadossa. Kirves ja saha heiluivat rakennuksilla. Sodan jälkeinen asutustoiminta jatkui, peltoa raivattiin. Uutta rakennettiin, vanhaa korjattiin.

Kehitystä kuvaa: hevosia oli 50-luvun alussa kaikkiaan hiukan yli 400.000 ja vuosikymmenen lopussa enää 200.000 hevosta. Koneellistaminen oli alkamassa. Kumipyörä traktorit ilmestyivät pelloille.. Hankaluutena oli vain rahan ja valuutan puute. Kotimaan traktorituotanto oli kehitysasteella ja ulkomaan valuutta oli ankarasti säännösteltyä. Länsivaluutta oli kiven takana. 50-luvun loppupuoliskolla Hankkija aloitti tsekkoslovakialaisen Zetor traktorin maahantuonnin. Zetoria tuotiinkin n 20.000 kpl. Se oli ns itätuontia. Zetoria voidaan kuitenkin pitää yhtenä kulmakivenä maatalouden tuotannon ylösnostamisessa.

Totean vielä 50-luvusta, että kun sotakorvaukset tulivat maksetuiksi, jäljelle jäi runsaasti hyvässä kunnossa olevaa teollisuuskapasiteettia. Sitä ohjautui paljon myös maatalouskonetuo- tantoon mm Valmet traktorin tuotannon aloitus. Ensimmäinen Valmet traktori ns ”piikkilangan kiristäjä” valmistui v 1951.

Mutta siirrytään 60-luvulle, jota vuosikymmentä pidän sekä vanhan Hankkijan että koko suomalaisen maatalouden uudemman ajan kehityksen aloitusjaksena.

Ensimmäinen merkittävä tapahtuma oli kun Hankkija sai Massey Fergusonin koko edustuksen. Tämän taustalla oli maailmanlaajuinen tapahtuma Kaksi maatalouskonevalmistajaa Massey - Harris ja Ferguson yhdistyivät ja alkoivat valmistaa koneita Massey-Ferguson tuotenimellä.. Hankkija oli tuonut Suomeen Massey - Harris puimureita jo 1950 luvun taitteesta alkaen. Massey-Fergusonin traktorien ja puimurien edustukset kokonaisuudessaan siirtyivät Hankkijalle syksyllä 1961, kun Massey-Ferguson halusi yhdistää tuotantonsa markkinoinnin yhdelle yritykselle jokaisessa tuontimaassa.

Suomen talouden vankistumista kuvaa tuontilisenssioinnin purkaminen heinäkuussa 1962. Tämän jälkeen yrityksillä oli mahdollisuus länsituontiin, jos oli valuuttaa käytettävissä. Länsimaista tapahtuva auto- ym tuonti alkoi välittömästi kasvaa. Erikoisesti kaikenlainen uuden tekniikan tuonti nousi nopeasti. Niin myös länsiautojen ja -traktoreiden tilausajat lyhenivät kuukausien odottelusta. Tästä valuutan vapauttamispäätöksestä alkaa oikeastaan Suomen autoistumisen ja koneellistumisen kausi. Kaikenlainen teknillinen kehitys oli tämän jälkeen tavattoman nopeaa.. Suomi siirtyi kumipyörille. Pian tämän jälkeen traktoreihin tulivat diesel moottorit, hevosvoimat alkoivat kasvaa ja myös neliveto koneet yleistyivät.

Jo ennen tätä ajankohtaa Keskusosuusliike Hankkija oli etsinyt rakenteilla olevan huoltoverkoston tueksi autoedustusta työn tasaajana.. Maatalouskoneiden huollon keskittyessä

muutaman kesäkuukauteen, tuli autoedustuksen hankkiminen tarpeelliseksi työntasaajaksi ympäri vuoden

Suomen autokaupan vapautuminen herätti autotehtaiden kiinnostuksen Suomen markkinoihin. Tämä kiinnostus johti loppukesällä 1962 italialaisen Fiatin ja KOL Hankkijan yhteisiin neuvotteluihin ja jo marraskuussa 1962, neuvottelut johtivat myönteiseen ratkaisuun. Heti marraskuussa 1962 perustettiin uusi pelkästään Fiat autojen maahantuontiin ja markkinointiin keskittyvä yritys Autonovo Oy, joka oli Hankkijan 100 %:sti omistama yritys. Fiatin vähittäismyyntiorganisaatio uudistettiin täydellisesti. Edellinen Fiatin maahantuoja Finla Oy ja osa sen jälleenmyyjäverkostosta jatkoi maahantuoja muutoksen jälkeenkin Fiat autojen myyntiä piirimyyjinä Hankkijan oman konttoriverkoston ja eräiden osuuskauppojen rinnalla,

Fiatin myynti ja markkinaosuus nousivat nopeasti. Todettakoon, että Suomen autojen kokonaisymyynissä ylitettiin 100.000 uuden auton raja v 1965 60-luvun lopulla ja 70-luvun alkupuolella Fiatin markkinaosuus oli toistakymmentä prosenttia. Kerrottakoon ohia päivän tekstin, että v 2015 myytiin Suomessa 108.800 uutta henkilöautoa ja 2700 kuorma-autoa, kun Ruosissa vastaavat luvut olivat 345.000 henkilöautoa ja 46.300 kuorma-autoa. Tässä näkyy meidän tämän hetken surkea talouden tilanne.

60-luvun alkuvuosiin ajoittuu myös päätös Suomen markan arvon muutoksesta, joka tuli voimaan vuoden 1963 alusta, jolloin markat muuttuivat penneiksi, eli sadasta markasta tuli yksi marka. Auto, joka oli edellisenä vuotena maksanut 500.000 maksoi nyt 5.000 mk.

Rahanarvon uudistus aiheutti myös sen, että säkkitarvarassa siirryttiin useiden artikkeleiden kohdalla 100 kg yksikköhinnotteluun eikä käytetty neljää desimaalia.

Vuoden 1964 alusta liikevaihtovero yhtenäistettiin ja veron määräksi tuli 10 %. Tämäkin oli suuri muutos, kun asiakkaille piti selvittää, että hintoihin piti lisätä 11,1 %, että hinta sisälsi vaaditut 10 prosenttia liikevaihtoveroa.

Suomen markan arvoa muutettiin 30 % devalvaatiolla v 1967, joka toimenpide nosti ulkomaisten tuotteiden hintoja tuntuvasti. Devalvaatioita tehtiin n 10 vuoden välein.

Suomen maatalouden tuotantokyky parantui 60-luvun aikana erittäin paljon. Karkeasti ottaen tuotannon keskimääräinen omavaraisuus saavutettiin vuosikymmenen alkuvuosina.

Eräiden tuotteiden kuten maidon ja voim tuotanto ylitti kulutuksen, jolloin ylituotannon markkinointi tuotti ajoittain suuriakin vaikeuksia. Silloisen Neuvostoliiton markkinat vetivät maitojauhoa ja voitakin, mutta hinta oli alhainen. Tosin ns bilateraalin kauppa toi suomalaiselle kansantaloudelle hyötyäkin raaka-aineiden ja öljyn tuonnissa. Pienviljely valtainen maatalous oli tiukilla.

Asutustoiminta ja pellonraivaus pikkuhiljaa väheni ja myös siten ylijäämiä tuotantoa yritettiin hillitä.. Toisaalta asutustoimintaa täytyy arvostaa erittäin suuresti, sillä sen turvin ankarasti raataen pari-kolme sukupolvea saivat työn, leivän, kodin ja koulutuksen. Kansalaista pidettiin huolta. Heille annettiin elämisen mahdollisuus vaikkakin joskus niukka, mutta niukkuutta oli siinä ajassa kaikilla.

Nousevan maatalouden kulmakiviä on useita, niistä muutamia, joissa Hankkija oli tiiviisti mukana: Hankkijan kasvinjalostus oli eräs keskeisimmistä. Aina kuuskymmentäluvulle viljelyksessä oli ollut paljon vilja- sekä kasvilajikkeita, jotka olivat peräisin sotia edeltävältä ajalta. Nyt alkoivat Tammiston, eli Hankkijan, jalosteet tuottaa tulosta. Hankkijan jalostustoiminnan silloiset keskeiset jalostukselliset tavoitteet olivat: aikaisuus, satoisuus ja lujakortisuus. Aikaisuus on oloissamme välttämättömyys, kasvukausi on lyhyt. Sadontuotokkyä aina yritetään parantaa. Lujakortisuudella pyritään ehkäisemään lakoutumista, Silloin ei vielä ollut kemiallisia kasvin kortsavahvistavia aineita käytössä

Hankkijan jalosteiden osuus viljoista oli yli 50 %, parhaimmillaan jopa yli 60 %

Toinen tärkeä satoa parantava uudistus olivat rakeiset lannoitteet, jonka jälkeen tulivat kylvölannoittimet käyttöön. Niiden avulla siemen ja lannoitteet sijoitettiin kylvössä lähikään, jolloin ravinteet olivat tehokkaasti kasvin käytettävissä.

Myös karjatalouspuolella tapahtui merkittävää kehitystä. Maidon tuotanto lehmäkohden kaksinkertaistui sotien jälkeiseen aikaan ja jatkoi siitä kehitystä nykyisiin korkeisiin tuotantolukuihin. Tuotannon nousuun vaikutti osaltaan lehmien rodullinen kehitys. Vanha arvostettu ns maatiaisrotu peräinen Suomenkarja alkoi väistyä. Ensin Ayrshire rotuinen lehmikanta lisääntyi, sitten erikoisesti Suomenkarjailloille alkoi lisääntyä friisiläisrotuiset lehmät. Nykyisin friisiläisrotuiset ovat risteytyksien kautta muuttuneet Pohjois-Amerikassa kehitetyn Holstein rodun kaltaisiksi.

Tällä hetkellä, Wikipedia 2013, eri lypsylehmä rotujen osuus on: Ayrshire 59 % Holstein 39,5 %. Alkuperäis Suomen karjan rotujen osuus on vain 1,2 %

60-luku oli vilkasta karjasodan aikaa, jolloin eri rodut kilpailivat keskenään paikastaa navetoissa, ja kun siihen lisätään teurastamioiden välinen verinen kilpailu sekä teuraseläinten ostoissa ja sitten makkaran myynnissä voidaan todeta, että elettiin mielenkiintoisia aikoja

Karjatalouden kehityksessä Hankkija oli keskeisesti mukana kaikenlaisen kotieläin tuotannon koneellistamisessa. Tärkein panos oli kuitenkin Hankkijan rehuteollisuuden kehittämisessä. Kaikkien kotieläinlajien ruokintaa oli parannettava ja monipuolistettava tuotanto-vaatimusten kasvaessa. Erityisesti 60-luvun alussa rehuteollisuuden pulmana oli valkuaisrehujen tuonnin rajoitukset. Valuuttaa ei ollut käytettävissä.

Hankkija oli käytännöllisesti katsoen kaikessa maataloustuotantoon liittyvässä toiminnassa mukana. Erilaisilla teemoilla pidettiin jatkuvasti neuvontatilaisuuksia, tupailtoja, esitelmää, näyttelyitä, ym erilaisia tilaisuuksia.. Laajan neuvontatyön keinoin tuotiin sekä uutuudet että uudet työ- ja käyttömenetelmät nopeasti viljelijöiden käyttöön.

60-luku oli myös ajanjakso, jolloin henkinen ilmapiiri Suomessa alkoi muuttua. Televisio valtasi ihmisten olohuoneet. Ihmiset keskittyivät tölöttimiinsä, Tilaisuuksia järjestettäessä oli hiukan katsottava tuleeko kotimainen elokuva tai hyvä sarja TV:stä. Siitä riippui tilaisuuden yleisö määrä.

60-luvun puolivälin jälkeen alkoi raju muuttoliike. Väki alkoi valua etelään ja länteen useat aina Ruotsin autotehtaille Göteborgiin. Suurten kaupunkien asumalähiöiden rakentaminen alkoi. Muuttoliike alkoi vähäisenä ja ehkä sitä aluksi vähäteltiin, mutta nopeasti se muuttui pysyväksi ilmiöksi. Jopa useat sadattuhannet ihmiset muuttivat. Maaseutu erityisesti Pohjois- ja Itä-Suomessa alkoi autioitua.

Keskiohluemyynti vähittäismyymälöihin vapautui 1969 alusta. Merkittävä muutos sekin.

Myös Hankkijassa tapahtui. V 1967 Hankkija osti Union-Oljy Ab:n osakekannan ja muodosti siitä tytäryhtiön. Tähän saakka Hankkija oli toiminut SOK:n kanssa tehdyn yhteistoimintasopimuksen mukaisesti osuuskauppojen maataloustavaran kaupallisena tukku liikkeenä. Unionin oston jälkeen yhteistyö osuuskauppojen kanssa vaikeutui ja Hankkija lähti vähitellen kehittämään omaa vähittäismyymäläverkostoa palvelukeskuksineen ja myyntimiehin.

Tässä oli vain murto-osa tapahtumista. Hankkija toimi valtakunnan laajuisesti teknillisillä aloilla sähkö, LVI, meijeri- ja elintarviketeollisuuden aloilla, mutta niistä erikseen

Kokonaisuudessaan voidaan todeta, että 60-luku oli sinänsä erittäin vaukka vuosikymmen. Kehityksen pyörä alkoi pyöriä sekä tehokkaammin että nopeammin ja antoi pontta tulevien vuosikymmenten kehitykselle.